

МОНОГРАФИЈА

**Дваесет години дополнителна настава по
македонски јазик во Словенија**

**Монографија „Дваесет години дополнителна настава на македонски јазик
во Словенија“**

Уредувачки одбор:

**Мирче Ивановски
Илија Димитриевски
Игор Захариев
Зекирија Шаиноски
Георги Златарев
Крсте Димитровски**

При собирање и обработка на материјалите значително придонесоа:

**Невенка и Миладин Младенови од Предвор
Далила и Мирче Ивановски од Шкофљица
Блага, Делчо и Бернарда Петкови од Шентвид при Слична
Сашо и Матеја Петкови од Шентвид при Слична
Бранко и Борче Митовски со семејствата од Нова Горица
Стојна и Борис Малијански од Љубљана**

Издавањето на монографијата го поддржаа:

**Министерството за образование, наука и спорт на Република Словенија
Јавниот фонд за културни дејности на Република Словенија
Министерството за образование и наука на Република Македонија
Министерството за надворешни работи на Република Македонија
Агенцијата за иселеници на Република Македонија
Амбасадата на Република Македонија во Словенија**

Содржина

Предговор

1 Вовед

2 Од идеја до реализација

3 Изведба на наставата

4 Анкета

4.1 Одзив на учениците

4.1.1 Рада Малијанска

4.1.2 Биљана Цвјетичанин

4.1.3 Ирена Јовева

4.1.4 Валентина Петрова

4.1.5 Мерита Равманоска

4.1.6 Мите Стојанов

4.2 Одзив на поединци

4.1.1 Јања Бабиќ, директорка на основното училиште во општината Хрпеље – Козина

4.1.2 Зекирија Шаиноски, учител на дополнителната настава на македонски јазик

4.1.3 Намита Субиото, раководител на Катедрата за македонистика на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Љубљана

5 Документи - прилози

5.1 Статистичен приказ на дополнителната настава по македонски јазик

5.2 Договор за соработка во обрзованието, културата и науката помеѓу Владата на Република Словенија и Владата на Република Македонија

5.3 Пример за потврдена наставна програма за една училишна година

5.4 Пример за прашања на квизот во знаење на крајот на учебната година

5.5 Други сликовни и видео материјали

6. Заклучок

- Документите под редни броеви од 5.2 до 5.5 се претставени само во електронски облик

Предговор

Промените се постојаност во нашиот живот. Преселувањето е дејство поврзано со промени. Промената на животната средина повлекува со себе преобликување на поединецот, околината во која се преселил и од каде се преселил. Луѓето од некогаш се преселувале, групно и како поединци, а денес, по се изгледа, уште повеќе.

Во контекст на преселувањето зборуваме за повеќе различни фактори: како, како поединец се прилагодуваш на новата околина, посакуваш да ја сочуваш својата култура и јазик или, пак, посакуваш што побргу да се стопиш со јазикот и културата чиј дел полека стануваш. Повеќе од првото или повеќе од второто? Барање на рамнотежа? Последното претставува лична одлука на секој поединец. Како те прифаќа новата околина, дали ти е наклонета и ти помага на твојот пат или попреку те гледа и се опкружува со куп предрасуди? Зборуваме за политика на интеграција на доселениците. Каков однос кон тебе има државата која си ја напуштил? Дали сè уште те смета за свој или не се грижи повеќе за тебе оти сам си се одлучил да заминеш? Зборуваме за политика на односи кон иселени лица по целиот свет.

Словенија веќе повеќе години претставува држава на иселување и доселување. Во странство живеат повеќе од половина милион Словенци и нивни потомци и Словенија како држава се грижи за своите иселеници и им посветува внимание, а исто така со својата интеграциска политика се вклучува во меѓународните текови на тоа подрачје (ЕУ, Совет на Европа, ООН). Кога Словенија стана членка на Европската Унија, таа мораше да го прифати и европскиот правен поредок. Подрачјето на образованието скоро во целост останува во надлежност на поедината држава членка. „Речиси“, затоа што и покрај сè во словенечкото законодавство мораше да се вклучи една директива, а тоа беше Директивата за образование на децата на мигранти од 1977 година. Според таа директива Словенија мораше да овозможи бесплатно вклучување на училишно обврзани деца во системот на образование и воспитување и да им овозможи учење на словенечки јазик. Од друга страна, на истите деца, заедно со државите од кои произлегуваат, требаше да им овозможи учење на мајчиниот јазик и култура. И покрај тоа што се работи за сразмерно незадолжителна дикција, Словенија релативно сериозно пристапи кон таа задача и токму дополнителната настава по македонскиот јазик и култура почна да се изведува како прва од таков вид. Подоцна почна да се изведува настава и на други мајчини јазици, но никаде со така долга традиција и поддршка од изворната држава како што е примерот на соработка со Македонија.

Министерството за образование, наука и спорт во моментот кофинансира изведување на дополнителна настава на десет мајчини јазици и култури, но освен во случајот на Македонија и Хрватска, нема поддршка од изворните држави иако тоа го посакуваме. Другите држави ги стимулираме да пристапат кон тој начин на соработка. Словенија ги покрива трошоците за употреба на просториите во основните училишта каде што се изведува наставата, ги кофинансира наставните градива и материјалните трошоци за изведување на наставата. Еднаш годишно, во соработка со Заводот за школство на Република Словенија, се изведува стручна средба на учителите кои ја изведуваат наставата

по мајчин јазик и култура. Тоа е прилика за размена на информации и добри практики. Работата на тоа подрчје е поткрепена со Стратегијата за вклучување на децата, учениците и студентите на мигранти во системот на воспитување и образование во Република Словенија (2007), со Смерниците за образование на децата на странци во градинките и училиштата (2009, 2012) и Нацртот, усмерувањата за дополнителна настава на мајчин јазик и култура на припадници на други јазични и културни заедници во Словенија (2012).

Република Словенија во 2013 година ја прифати Резолуцијата за национална програма и јазична политика 2014-2018, каде едно поглавје е наменето на јазиците на малцинствата и доселениците во Словенија. Правото на сочувување и обновување на мајчиниот јазик и култура е едно од темелните човечки права, додека повеќејазичноста истовремено претставува предност на секој европски државјанин и општеството што го творат повеќејазичните поединци. Нека предложената публикација претставува еден од доказите дека словенечкото општество посакува повеќејазични поединци, дека го цени придонесот на другите јазици и култури при создавање на општествената реалност и дека и во иднина е спремна на тоа поле активно да придонесува.

Бронка Страус
Министерство за образование, наука и спорт на Република Словенија
Масарикова 16
1001 Љубљана

1 Вовед

Словенија без поголеми проблеми ја преброди положбата настаната пред распаѓањето на заедничката држава Југославија. На релативно мирен начин, по десетдневната војна за осамостојување и без преголема штета по своето стопанство ги реализираше своите соншта за независна држава, која потоа се вклучи како полноправна членка во Европската Унија и успешно го презеде еврото како заедничка парична единица. Меѓу своите државјани задржа околу 10% лица од другите националности од бившата заедничка држава. Нивниот заеднички број и бројот на поединечни националности беше соодветен за застапување на нивната култура во словенечкиот простор и за развивање културни врски со новонастанатите држави од каде што потекнуваа. Тоа воедно значеше сочувување на културната различност од минатиот период и збогатување на настаните во словенечкиот културен простор. Таканаречените малцинства на „доселеници“ се организираа во културни друштва и на тој начин се обидоа својот национален идентитет и култура да ги сочуваат подолго време пред неизбежната асимилација во иднината. Не случајно меѓу првите организирани друштва беа македонските културни друштва, бидејќи меѓу новонастанатите држави не постоеја отворени прашања, ниту од далечното или поблиското минато на заедничката држава, ниту во погледите за иднината. Македонците кои живеаа во Словенија најнапред се организираа во Културното друштво „Македонија“ од Љубљана, а потоа и во останатите поголеми градови во Словенија (Марибор, Крањ, Јесенице, Цеље, Копар и Нова Горица). По две години се укажа потреба за организиран облик кој ќе ги координира активностите на друштвата, што резултираше со формирање на Сојузот на македонските културни друштва во Словенија. Тој меѓу своите приоритети ја сврсти дополнителната настава по македонски јазик и култура во Словенија за децата на родители по потекло Македонци и за сите други деца кои тој јазик, култура, историја и географија би ги интересирала. Мислење на повеќемината беше дека на тој начин најдолго и најуспешно ќе се пружи отпор на асимилацијата без негативни последици по соживотот и соработката во државата домаќин и со бројни позитивни последици за збогатување на културните и другите настани при соработката помеѓу поединците, групите и државите. Со таквото мислење се сложуваа Министерствата за образование во двете држави кои ја поддржаа иницијативата за реципрочно финансирање на наставата на македонски јазик во Словенија и словенечки јазик во Македонија. Така, во доцната есен 1993, по усогласувањето во текот на летните месеци, во Словенија формално и официјално беше отворена дополнителната настава по македонски јазик. Оттогаш поминаа повеќе од дваесет години и наставата сè уште се изведува на големо задоволство на сите вклучени организации, самите учесници во наставата и нивните родители. Со желба нашето делување што подобро да го претставиме на пошироката јавност и да ја документираме добрата пракса како пример на можната и веќе проверена плодна соработка, Сојузот на македонските културни друштва во Словенија во соработка со бројни вклучени институции од двете држави ја подготви оваа монографија.

2 Од идеја до реализација

Македонците кои живеаа во Словенија, како и сите други словенечки државјани непосредно пред и за време на војната за осамостојување, како и во годините по неа, преживуваа не многу пријатни моменти кои се одразуваа пред сè во оневозможените контакти со роднините и пријателите од нивната матична татковина, порано република и сега држава. Така, за време на војната и непосредно по неа беа прекинати телефонските врски со Македонија, па за да зборувате со своите блиски и пријателите требаше да се оди во Австрија и Италија. Не постоеше директна авионска линија и дури кога беше воспоставена заради „обезбедување летови преку војни подрачја“ цената на таквиот превоз ги надминуваше економските можности. Преостанатите варијанти за физичка посета на Македонија беа: 1) по копно, преку Унгарија, Романија и Бугарија, што во летен период заради застој траеше помеѓу 24 и 48 часа или повеќе или 2) по море, преку Копар во Албанија или Грција, а од таму по копно до Македонија.

Опишаната положба ги присили Македонците населени во Словенија кон некој вид мобилизација и обединување, бидејќи се прашуваа какви ќе бидат промените кои значајно ќе влијаат врз нивните животи и како поскоро да ја подобрат позицијата со оглед на новонастанатите односи. За оние кои основале семејства и сметаа на иднина во Словенија беше јасно, дека за подобра иднина освен на индивидуално ниво треба да се вложат напори и на колективно, национално ниво. Во Словенија, посебно по земјотресот во Скопје од 1963 година, студираа релативно голем број македонски студенти, при што Словенија со таквата помош се покажа како извонреден домаќин, кој и на тој начин солидарно помагаше при отстранувањето на последиците од споменатата катастрофа. Според примерот на тогаш многу популарните студентски клубови од поголемите градови во Словенија и македонските студенти се организираа во Клуб на македонски студенти. Основачите и членовите на клубот, кои по завршувањето на студиите не се вратија во Македонија, во опишаната положба дојдоа на идеја слично да се организираат и во новата држава, Република Словенија. Ним им се придружија стопанственици и други инаку вработени и така на 18 јануари 1992 во големата сала на љубљанската Опера беше основано првото македонско друштво во Словенија „Македонија“ од Љубљана. Времето за настанување на оваа организација беше соодветно и даваше обрис на некои нови организирани активности кои во дадената положба се чинеа како светло на крајот од тунелот. Следното го потврдува фактот што на основачкиот собир беа присутни бројни високи претставници на словенечките културни организации и четиричлена делегација од Македонија, која допатува со авион преку Грац, под водство на Тито Петковски и подоцна првиот Амбасадор на Република Македонија во Словенија д-р Димитар Мирчев. На собирот беа прочитани поздравни телеграми од тогашните Претседатели на Републиките – Милан Кучан и Киро Глигоров – во кои и двајцата го поздравуваа опишаниот начин на организирано културно дејствување како предуслов за соработка во иднината. За Македонија во тие моменти Словенија претставуваше „прозорец кон светот“, за што сведочат следните настани:

- Првата амбасада на Република Македонија воопшто беше воспоставена во Република Словенија.
- Амбасадата на Република Македонија во Словенија по неколку години ја презеде задачата за застапување во односите со Ватикан.
- Првиот меѓународен натпревар на македонската фудбалска репрезентација беше исто така со Словенија во Крањ, со повратна средба во Скопје.
- Првото културно друштво на народностите од поранешната држава во Словенија беше македонското културно друштво „Македонија“ од Љубљана.
- За прв пат беше реализирана и финансијски поткрепена од двете земји дополнителната настава на мајчин јазик во Словенија и Македонија.

Во некогашната заедничка држава Југославија во некои основни училишта во Словенија се изведуваше настава на таканаречениот спрскохрватски јазик. Притоа, децата од подрачјето на Србија, Хрватска, Црна Гора и Босна и Херцеговина добиваа не само основни познавања од „мајчиниот“ јазик, туку на тој јазик се изведуваше наставата и од другите предмети. Со оглед на природата на јазикот, македонските деца не беа вклучени во поголем број во таквата настава и можеби тоа е причина за да превладува мислењето дека Македонците релативно брзо го учат словенечкиот јазик. Мислам дека се работеше за логична последица на фактот што биле присилени да се одлучат дали ќе го учат словенечкиот јазик, кој нужно им требаше или друг туѓ јазик кој во Словенија не им беше од големо значење. Свесни за значењето на мајчиниот јазик, македонските културни друштва се одлучија за акција во смисла на воспоставување на дополнителна настава по македонски јазик во Словенија. Иницијативата наиде на плодно тло, како во Словенија, така и во Македонија. Така дојде до потпишување на меѓудржавен договор за изведување и финансирање на дополнителна настава на мајчин јазик во Словенија и Македонија. Формално наставата беше започната на 27.11.1993 во основното училиште „Франце Прешерн“ во Крањ. На службеното отварање беа присутни: државната секретарка на Министерството за образование и спорт м-р Теја Валенчич, Министерот за образование и наука на Република Македонија д-р Димитар Бајалциев и неговата советничка во министерството г-ѓа Снежана Корубин, Амбасадорот на Република Македонија во Словенија д-р Димитар Мирчев и културниот аташе во амбасадата г. Стево Николовски, претставници на македонските културни друштва и бројни заинтересирани, пред сè родители, за дополнителна настава по македонски јазик во Словенија. Настанот започна во 10.30 часот и заедно со културната програма траеше приближно 1,5 час. Поврзувач на програмата беше Душко Митрушевски кој заедно со Наум Таштаноски и Трајче Андонов (тогашен Претседател на македонското културно друштво „Македонија“ од Љубљана) и останатите членови на Иницијативниот одбор ја водеше иницијативата за дополнителна настава по македонски јазик во Словенија од идејата до нејзиниот формален почеток. Програмата беше замислена така што на почетокот се изведоа поздравните говори на високите гости, кои истакнаа сè што и денес би било значајно да се каже за споменатата проблематика. Потоа следеше првиот наставен час - предавање на проф. Драги

Стефанија за македонскиот јазик, неговата долгогодишна историја и значење и културна програма на учениците, хор и фолклорна група.

(извор: Архив на семејството Младенови)

М-р Теја Валенчич во својот говор ги поздравиле присутните во име на Министерството за образование и спорт. Нагласила, дека во потполност ја разбира чувствата на веселба и возбуденост во врска со настанот, бидејќи и самата во рамки на својата функција, повеќе пати ја посетила родителите во градовите надвор од Словенија, каде што била организирана настава за деца од словенечко потекло. Токму ова било причина Министерството за образование внимателно да ја следи иницијативата за организирање на дополнителна настава за македонски деца во Словенија. Со задоволство објавила дека на состанокот ден пред тоа е склучен договор за финансиска поддршка при изведувањето на наставата. Република Словенија ќе ја покрива трошоците за просториите и материјалните трошоци за изведување на наставата во Словенија, а Република Македонија ќе се погрижи за финансирање на лицата кои ќе ја изведуваат наставата. Реципрочно би била организирана наставата на словенечки јазик во Македонија.

Во својот говор Амбасадорот на Република Македонија во Словенија, д-р Димитар Мирчев, покрај благодарноста кон сите вклучени во реализацијата на иницијативата, настанот го именувал дури како историски и напомена дека годината 1993 се совпаѓа со одбележувањето 100 години од основањето на ВМРО, 90 години од Илинденското востание и од смртта на најпознатиот македонски револуционер Гоце Делчев. Ја опишал актуелната положба во Македонија, која се борела за меѓународно признание и стабилизација на стопанските односи и против блокадата и се заблагодарила на Република Словенија за сестраната помош при тоа. Вети понатамошна помош за дополнителната настава по македонски јазик во Словенија од страна на сите застапени институции, а посебно од страна на Амбасадата на Република Македонија во Словенија.

(извор: Архив на семејството Младенови)

Својот говор Министерот за образование и наука на Република Македонија, д-р Димитар Бајалциев, го започна со зборовите:

(извор: Архив на семејството Младенови)

„Дојде долгоочекуваниот ден, кој со месеци го очекувавме како пријатен момент кој со вас ќе го споделиме тука во Словенија. Денот 27.11.2013 веќе долго во нашето Министерство беше означен како ден, кој за нас со пријателска Словенија отвара еден нов вид на соработка преку дополнителната настава, како основна причина за нашите здруженија, во овој случај културното друштво „Македонија“ од Љубљана, покрај грижата за децата да постане матица за врски и соработка на родените во Македонија и пријателите на Македонија.“.Покрај описот на преодениот пат до настанот, ги спомна сите кои придонесоа кон тоа и посебно нагласи дека покрај финансиската поддршка за изведбата, еднакво е важно делувањето на Словенија, кое е за пример и би сакал да го следат и во другите републики на поранешната заедничка држава. Нагласи дека има желба посетителите на наставата да ја чувствуваат Словенија како втора мајка, а не како маќеа и да бидат лојални државјани на Република Словенија кои истовремено се горди на своите македонски корени, кои ќе ги изразуваат низ македонски зборови и песни.

Во согласност со традицијата наставата започнува со првиот школски час, на кој проф. Драги Стефанија, лектор по македонски јазик на Филозофскиот факултет на Универзитетот во Љубљана, на присутните им ја претстави темата „Македонската писменост и школство кај нас, тука во Словенија и малку поопшто“.

(извор: Архив на семејството Младенови)

„Македонија е мала држава во однос на другите европски, да не ги споменуваме останатите држави, но со големи заслуги за словенската писменост, словенската култура и словенската наука. Таа ја донесоа светите браќа Кирил и Методиј ѝ ја дарија на целата општословенска заедница“. Напомна дека пред години постоел спор помеѓу македонската и словенечката (корушка, карантанска) теорија за настанокот на општословенскиот јазик, но дека се усогласиле и обединиле во

тоа дека општословенскиот јазик произлегол од Македонија од околината на Солун.

„Македонското школство и македонската писменост празнуваат точно 1107 години од основањето. Тогаш, поточно во 886 година, ученикот на светите браќа Кирил и Методиј, свети Климент Охридски, дошол во Македонија и во нејзиниот западен дел, десно од реката Вардар, ја основал Охридската книжевна школа која се простирала воглавно на подрачјето на Охрид, денешниот град во северна Грција – Костур и денешното Јужно Албанско Градче **Девол**. Така настанал првиот македонски и општословенски Универзитет. Ако некој се гордее со најстарото школство меѓу словенските народи, тоа сме сигурно ние. Охридската книжевна школа промовирала 3500 ученици. Ниту една друга школа во Европа до 15 век не промовирала толкав број на ученици, студенти или како и да се именуваат. Годинава се празнуваат 1100 години (893 година) од изборот на св. Климент за прв епископ, што на крајот на деветтиот век практично значело владика. Првиот општословенски владика на споменатата територија од десната страна на реката Вардар до морето (тогаш денешните граници не постоеле и се надеваме дека со ваков опис нема да предизвикаме дипломатски спор). Него го наследил св. Наум Охридски и преку сето ова ние станавме народ на писменоста, христијанството и последично, народ на културата.“

Во продолжението спомна различни пишани документи (различни типови на евангелија) кои настанале во времето од 10 до 12 век и биле основа за ширење на пред сè на религиозна подлога. Во тоа време формалната писменост се изразувала во таканаречената глаголица. Помеѓу 12 и 14 век македонската глаголица преминува во кирилица, чии почетоци се лоцирани во 1159 година. Од тоа време произлегуваат текстови кои се подлога за продолжение на македонската редакција и македонската рецензија. Последното значело почеток на внесување на народни зборови во текстовите, кои, пак, самите биле подлога за настанок на различни словенски јазици.

Во третиот дел од програмата се претставија учениците од првата генерација на дополнителната настава по македонски јазик во Словенија (Билјана Андонова, Сашо Митрушевски, Сашо Петков и Сузана Ристова) и постарите колешки (Валентина Филова и Ирена Нанчоска) со шест рецитаторски настапи. Некои од нив беа придужувани од Мешаниот хор „Билјана“ од македонското културно друштво „Македонија“ од Љубљана, кој ја запеа и македонската химна. Во продолжението настапи фолклорната група на македонското културно друштво „Св. Кирил и Методиј“ од Крањ.

3 Изведување на наставата

Како што беше кажано, веќе на отварањето настапија ученици од првата генерација на дополнителната настава бидејќи наставата започна како и секоја година во месец септември, а формалното отварање на наставата се случи тогаш кога се договорија претставниците на двете министерства за образование со оглед на нивните временски можности за физичко присуство на настанот. Првата учителка, изведувачка на наставата, беше Светлана Митрушевска, која ја одигра пионерската улога при анимацијата на учениците и ги привлече кон

наставата, така што во првата година беше изведена екскурзија на учениците во Македонија. По две-три години семејството Митрушевски се одлучи за враќање во Македонија и улогата учител од Македонија ја наследи Драган Тушев. Тој изведуваше настава една школска година и заради здравствени причини се откажа од понатамошна соработка. Него го наследи Зекирија Шаиноски кој до ден-денес ја изведува наставата.

Секако треба да се спомне дека во одредени години (1996, 1997 и 1998) наставата се изведуваше и во Марибор под водство на наставничката Кристина Делева. Ова се должи на тоа што Марибор беше просторно оддалечен од Љубљана и изведувачот на наставата не можеше временски и просторно да ги смести часовите во рамките кои ги имаше на располагање.

Како што беше веќе спомнато наставата, покрај со наставната програма потврдените неделни часови, кои се изведувааа претежно во попладневните термини во училиштата каде што популацијата на посетителите на наставата беше најголема, се одржуваа некои редовни и некои повремени активности. Меѓу редовните би ги наброиле годишниот натпревар во познавање на географијата, историјата, македонскиот јазик, неговата литература и книжевност, кои посетителите на наставата ги стекнале во текот на учебната година, потоа организирање на завршна приредба на крајот на учебната година, на која на посетителите на наставата им се доделуваат свидетелства, како и предногодишна средба на посетителите на наставата. Меѓу повремениите активности спаѓаат екскурзиите на учесниците во наставата во Македонија и учествување на учесниците во наставата на разни настани во Словенија, Македонија или во некоја трета држава како што се:

- учество во летни „кампови“ во Македонија кои ги организира и финансиски ги подржува Матицата на иселениците од Македонија и Министерството за надворешни работи на Република Македонија;
- учество на разни натпревари во знаење, културни (музички, фолклорни, книжевни, ликовни,...) приредби и
- учество на разни приредби при гостување на македонски културни дејци во Словенија.

Таканеречениот „квиз“ во познавањето на наставниот материјал од самиот почеток претставуваше една од основните идеи за проверување на квалитетот на изведбата на дополнителната настава, бидејќи на родителите нагледно им се презентира што учесниците во наставата научиле во текот на учебната година. Воедно помеѓу посетителите на наставата развива позитивна компетитивност при која може да добијат стимулативни награди. Настанот се изведува во рамките на „Мајските денови на македонската култура“, кои ги организира и изведува македонското културно друштво „Св. Кирил и Методиј“ од Крањ. Бидејќи периодот на одржување се совпаѓа со денот на Св. Кирил, а тоа е 24 Мај, временски терминот е примерен за изведба на натпревар во знаење.

Моменти од традиционалниот натпревар во знаење во Крањ од 2009 година (извор: Архив на семејството Ивановски)

Во месец јуни по правило се завршува дополнителната настава со заедничка заклучна приредба од мнозинството на посетители на наставата за нивните родители, врсници и учители од училиштето кое ја организира приредбата. На тој начин со нивната работа се запознаваат и соучениците и пошироката јавност во која дополнителната настава се изведува. На приредбата, покрај посетителите на наставата, настапуваат и младински или детски секции на пејачки, фолклорни и други секции од македонските културни друштва. Приредбата многупати зафаќа и настапи на словенечки ученици од училиштето каде се изведува наставата. Следи краток приказ од заклучната приредба приредба од учебната година 2013/14 во основното училиште „Драгомир Бенчич Бркин“.

Поздравен говор на Директорката на училиштето г-ѓа Јања Бабиќ (извор: Архив на МКД Кочо Рацин од Копар)

Посетители: ученици кои чекаат на доделувањето на свидетелствата, родители, гости (во првиот ред претставничката од основното училиште од Копар, Директорката на училиштето домаќин, претседателот на МКД Кочо Рацин од Копар, претставникот на Амбасадата на Република Македонија во Словенија, г.

Александар Димовски, Претседателот на СМКДС и претставници на општината Козина Хрпелје (извор: Архив на МКД Кочо Рацин од Копар)

Моменти од културната програма во изведба на учениците од дополнителната настава (детска фолклорна група на МКД од Крањ во останатата програма посетители од сите училишта каде што наставата се изведува). 14.06.2014 Основно училиште „Драгомир Бенчич Бркин“ (извор: Архив на МКД Кочо Рацин од Копар)

Дел од културната програма и случувања по формалниот крај на приредбата: лево фолклорната група од Копар и десно музичка придружба на детската фолклорна група од Крањ со етнички инструменти (извор: Архив на МКД Кочо Рацин од Копар)

Наша желба е екскурзиите во Македонија и низ Македонија да станат редовна дополнителна дејност на посетителите на наставата, но таа дејност е поврзана со сразмерно високи трошоци кои не е можно секоја година да бидат подмирени. Затоа таа дејност се третира како повремени активност, но е од извонредно

значање за подигнување на интересот за дополнителна настава помеѓу децата посетители на наставата.

Таквите проблеми делумно се решаваат со финансиска помош од родителите. Имено, како кај екскурзиите, така и при учеството на „летни школи“ родителите даваат финансиски средства за патни трошоци до Македонија и назад. Престојот и останатите трошоци во летните школи за одреден број на учесници од странство ги сноси организаторот, Матицата на ислелениците од Македонија и Министерството за надворешни работи на Република Македонија.

На претставените слики се учениците од првата генерација на дополнителната настава на својата прва екскурзија низ Македонија, на Самоиловата тврдина во Охрид под водство на првата учителка Светлана Митрушевска (на сликата прва од десно) и некои родители.

Извор: Архива на семејството Малијански

Извор: Архива на семејството Малијански

На следните сликите се прикажани моменти од последната таква екскурзија во 2013 година. Посетителите на дополнителната настава се фотографирани пред споменикот на Александар Велики во Скопје и на скопското Кале. Во таа прилика беа примени и од страна на Претседателот на Република Македонија, д-р Ѓорѓе Иванов.

Извор: Архива на семејството Ивановски

Не последно, посетителите на наставата се учесници или сотворци на програмата на настани како што се: натпревари во познавање на македонскиот јазик и литература за ученици од основните училишта во странство, литературни средби и други гостувања на македонски и словенечки литерати чие творештво е наменето за децата и младинците, учество во пошироко засновани програми заедно со други учесници од други народности. Како пример може да ја наведеме соработката помеѓу Нежа Маурер и Киро Донев (писатели на литература за младинци од Словенија и Македонија) во 2007 година и настапот на симпозиумот на селовенската култура во 2014 година во Марибор.

Помеѓу 2008 и 2010 група ученици од дополнителната настава по македонски јазик од Нова Горица учествуваа на повеќе натпревари во Македонија. Во 2008 година учествуваа на натпреварите во Радовиш, во 2009 година настапија на „Рациновите денови,“ во Куманово. Во 2010 година настапија и на државниот натпревар по македонски јазик и литература во Скопје.

Во натпреварите за познавање на јазикот и литературата, посетителите на дополнителната настава настапуваа на државни натпревари за иселеници. Во 2009 година Валентина Петрова ја освои првата награда на државното првенство за иселеници во Куманово, за што што сведочи претставената плакета.

СОЈУЗОТ НА ДРУШТВАТА
ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ДОДЕЛУВА

ДИПЛОМА

на ученикот / ученичката

Валентина Петрова

ОУ „Франца Ерлавец“ Нова Горица-Словенија

за освоено I (прво) место на
XXXII РЕЦИТАТОРСКИ НАТПРЕВАР
по македонски јазик и литература
од основното образование за
учениците од дијаспората

мај 2009
Куманово

претседател

Нада Николовска
Нада Николовска

Истата ученичка доби посебна плакета од Амбасадата на Република Македонија во Словенија за достигнувања на подрачјето од дополнителната настава.

Амбасада на Република Македонија во Република Словенија и Сојузот на македонските културни друштва во Република Словенија, на учениците од граѓани кои потекнуваат од Република Македонија и редовно ја посетуваат дополнителната настава по македонски јазик, македонска литература и национална култура, за покажан успех во учебната 2008/2009 година, доделуваат

ПОФАЛНИЦА

на уеникот/ ученичката

Валентина Петрова

Се пофалува за постигнат особен успех во познавање на македонскиот јазик, македонската литература и национална култура на Република Македонија, при дополнителната настава во Република Словенија.

Нова Горица, 06.06.2009 год.

Претседател
На Сојузот на МКД
Марко Матовски

Амбасадор
Самоил Филиповски

4 Анкета

Како заклучок подготвивме и спроведовме анкета помеѓу некогашните ученици, посетители на дополнителната настава и помеѓу поединци кои на таков или инаков начин беа вклучени во воспоставувањето и изведбата на наставата и за тоа носат посебни заслуги.

4.1 Одзив на учениците

При изборот на посетителите на наставата за соработка замоливме неколку посетители на наставата од првите генерации и некои сегашни посетители на наставата. На сите им поставивме исти прашања:

- а) Од кога до кога ја посетувавте дополнителната настава на македонски јазик во Словенија и во кое училиште?
- б) Што најповеќе ви остана во сеќавање и дали мислите дека таквото образование ви користеше и ако да, како?
- в) Дали заради посетување на наставата имавте тешкотии при словенечкиот јазик или некој друг предмет и спротивно, во кои случаи посетата на наставата ви користеше?
- г) Како гледаа на вашите активности соучениците (дали затоа имавте некој посебен позитивен или негативен статус и дали ви донел додатни сознанија)?

Одговорите ги распоредивме така што ги избравме анкетираниите од различни градови кои ја посетувале наставата во првите нејзини години, потоа посетители на наставата од првата декада на овој век и најпосле сегашни посетители на наставата. Одговорите се дадени по ист редослед како и прашањата.

4.1.1 Рада Малијанска, 29 години од Љубљана, универзитетски дипломиран правник,

- а) Од 1993 до 1998 заедно со постарата сестра и помладиот брат редовно ја посетувавме дополнителната настава по македонски јазик организирана во Основното училиште „Трново“ во Љубљана секој петок попладне.
- б) Образованието секако ми користеше, бидејќи запознав многу врстници со кои се здруживме, ги научив основите на македонскиот јазик и пред сè ја запознав македонската култура. Имаше многу читање на македонска поезија и настапи со рецитали и пеење песни. Се сеќавам и на часовите од историја и дури на конкретен настан кога учителката Светлана Митрушевска ни зададе задача да избереме еден народен херој и да го нацртаме. Јас го избрав Јане Сандански затоа што имаше интересен лик. Беше ќелав, а имаше долга срцасто обликувана брада. На мојот избор и сликата сите се смееја. И постарата сестра како и помладиот брат имаат убави спомени на тој период. Пред сè во спомен им има останата екскурзијата во Охрид.

в) Заради посетувањето на наставата немав проблеми со словенечкиот јазик ниту со другите предмети. Истото важи и за сестра ми и брат ми. Се покажа како предност кај географија и историја. Би спомнала дека редовната настава знаеше за тоа дека ја посетувам дополнителната настава и тоа го стимулираше. Секоја година во свидетелството за постигнат успех беше запишано дека сум вклучена во таа интересна дејност а за секоја интересна дејност учениците на крајот на годината беа пофалени.

г) Со оглед на тоа дека редовното училиште дополнителната настава по македонски јазик ја прифаќаше како нешто позитивно така на тоа гледаа и моите соученици.

4.1.2 Биљана Цвјетичанин, 36 години од Бритоф кај Крањ

а) Дополнителната настава по македонски јазик најнапред ја посетував во многу неформален облик. Кога во Крањ 1992 година се формира Македонското културно уметничко друштво „Св. Кирил и Методиј“ започнавме децата родени во Словенија, а по потекло од Македонија да се собираме со желба да го продлабочиме знаењето за нашата култура. Се собиравме во Крањ и сами се учевме рецитации, песни и танцови. Во тоа време од роднините во Македонија ги позајмив нивните школски учебници за да го надградам своето знаење, а пред сè да го научам книжевниот јазик. Дома родителите зборуваа на наречје (дијалект). Неколку години подоцна и во Крањ добивме учител за изведување на дополнителната настава по македонски јазик (не знам точно кога, но веќе бев во средно училиште). Тогаш започнавме да учиме по систематично. Ги запознававме јазикот, историјата, географските карактеристики на Македонија, учевме песни и изведувавме драмски игри.

б) Дополнителната настава ја сфаќавме многу сериозно. Учителот го почитувавме и од него впивавме знаење коешто ни го даваше. Се саќавам на драмските игри во кои уживавме и квизовите кои ги изведувавме и подоцна се натпреварувавме со другите деца од Македонија од другите градови во Словенија. Здобиеното знаење и денес ми користи. Се гордеам дека сум Македонка и сакам да зборувам за нашата историја, култура, познавање на мајчината држава секогаш и секаде. Знаењето кое го здобив при наставата (огромно, ме научија и родителите) го пренесувам и на децата и ги учам, заради делот од културата што го имаат по мајка им, да бидат побогати.

в) Заради посетувањето на дополнителната настава никогаш немав проблеми. Многупати тоа беа предности. Во основното и средното училиште често се истакнував со знаењето стекнато во дополнителната настава по македонски јазик и имав корист и кај другите предмети.

г) Заради знаењето и придобиените искуства во училиштето ме прифаќаа позитивно. Бидејќи во македонското друштво бев навикната јавно да настапувам (песни, танцови, ора, водење на приредби), тоа го увидоа и моите учители и ме вклучија во активностите на училиштето.

4.1.3 Ирена Јовева, 26 години од Јесенице, дипломка на Факултетот за општествени науки во Љубљана од Јесенице

а) Знам дека дополнителната настава по македонски јазик ја посетував девет години, од мојата 6 до 15 година, во Основното училиште „Корошка Бела“ во која наставата ја изведуваше Зекирија Шаиноски.

б) Бидејќи се работи за постари настани немам конкретно еден спомен, а имам многу пред сè убави. Секако, најповеќе се сеќавам на квизовите кои ги имавме секоја година. Јас бев во екипата задолжена за историја и многу добро се сеќавам на таа детска натпреварувачка атмосфера. Се сеќавам и на нашите рецитации на поезија, на различни прослави и слично. Накратко, многу убави спомени. Наставата дефинитивно ми користеше како во училиштето, така и на мене лично. Ми се чини многу убаво ако детето ја сочувува културата на родителите, своите корени... Македонски зборувам и читам течно, а заслуги за тоа секако има и дополнителната настава. Македонија релативно добро ја познавам, од историјата до граматиката, за што повторно има заслуги дополнителната настава.

в) Наставата се изведуваше еднаш, максимално двапати неделно, а ако добро се сеќавам никогаш немав проблеми заради тоа ниту кај словенечкиот јазик ниту кај другите предмети. Веројатно затоа што многу читав, словенечкиот јазик не ми претставуваше ниту најмал проблем иако дома зборувавме македонски. Напротив, имав корист која знаев да ја искористам како предност. Се сеќавам дека многу пати ако требаше да напишеме семинарска работа или реферат, од на пример, географија или историја го користев познавањето на Македонија и многу пати пишував за неа.

г) Тоа би требало нив да ги прашате но мислам, дека сите се гордееа со мене. Никој не ме третираше во лоша смисла заради тоа дека родителите се од Македонија или дека ја посетувам дополнителната настава. Никогаш. Секогаш бев пофалена и сè беше супер. Покрај тоа, на факултетот и во работата со која се занимавам, повеќе пати моето познавање на македонскиот јазик и општо на Македонија е добредојдено, посебно по последните настани и со оглед на напнатата политичка ситуација (влегување на терористички групи во Куманово). Во емисијата „24 часа“, на пример, често известуваме за тоа и моите соработници ми се благодарни ако имаат некој кој од прва рака ќе преведе и објасни за што се работи.

4.1.4 Валентина Петрова, 20 години од Нова Горица

а) Јас сум Валентина Петрова родена 1995 година во Кочани, Македонија. Во моментот живеам во Нова Горица, Словенија, каде што се преселив во 2006 година. Заради мајчиниот јазик започнав да ја посетувам дополнителната настава по македонски јазик во Основното училиште „Фран Ерјавец“ сè до 2009 година.

б) Учествував на разни натпревари во Словенија и Македонија. Во 2009 година добив пофалница за редовно посетување на наставата, а во месец мај го освоив првото место на државниот натпревар за иселеници во литература во Куманово, Македонија. Сета благодарност оди кон најдобриот учител Зекирија Шаиноски кој секогаш нè стимулираше и не дозволуваше да ја заборавиме кирилицата, како и македонскиот јазик.

в) На дополнителната настава најмногу се сеќавам заради моите натпревари и улогата на водителка на програмата на сите приредби кои се одвиваа во Нова Горица и по една од најубавите песни со која го освоив првото место во Куманово, „Денови“ од Кочо Рацин.

г) Македонскиот јазик никогаш не ми бил проблем. Сите се гордееја со мене, бидејќи знаеја дека мојот мајчин јазик е македонскиот јазик. Сама се гордеам дека докажав дека покрај словенечкото училиште одам и на дополнителна настава.

4.1.5 Мерита Равманоска, 15 години од Козина

а) Дополнителната настава по македонски јазик ја посетував од 2007 до 2015 година во основното училиште „Драгомир Бенчич Бркин“, Хрпеље.

б) Во спомен сигурно ќе ми остане излетот во Македонија и нашите дружења. Мислам дека тоа ми користи оти така нема да го заборавам мајчиниот јазик. Учествувањето на разни културни настапи ми донесе многу знаење.

в) Заради посетувањето на дополнителната настава по македонски јазик немав никакви проблеми; имаше повеќе корист од проблеми

г) Моите соученици најпрвин беа изненадени, а потоа се навикнаа. Им се чини интересно дека имаме толку многу различни танци, ора, јадења и народни носии. Беа весели дека Македонија им ја прикажавме од близу. Некои од нив и ја посетија Македонија.

4.1.6 Мите Стојанов, 10 години од Копар,

а) Дополнителната настава по македонски јазик ја посетувам од 2014 година во основното училиште во Копар.

б) Посетата на наставата секако ми користи, бидејќи научив многу зборови и како се пишуваат и многу други работи поврзани со историјата, географијата и културата.

в) Посетата на наставата не ми пречеше кај другите предмети.

г) Соучениците беа одушевени, затоа што на наградниот натпревар добивме вредни награди (таблички).

4.2 Одзиви на поединци

4.2.1 Јања Бабиќ, Директорка на основното училиште во општината Хрпеље Козина

Минатата година, на посебна молба за поширок опис на дополнителната настава по македонски јазик одговори пензионираната долгогодишна директорка на Основното училиште „Драгомир Бенчич Бркин“ од Козина Хрпеље, Јања Бабиќ. Самата својот одговор го подели во три дела.

Интеграцијата на деца од доселеници е нешто повеќе од учење на словенечки јазик

Во училишната 2013/14 година во училиштето беа запишани 19 деца со мигрантска позадина. Покрај редовата настава по словенечки јазик како втор, туѓ јазик (Сузана Година Јелушич), децата на доселениците посетуваа часови по мајчин јазик. Во училиштето еднаш неделно, секој четврток од 13 до 14.30 часот, доаѓаше од Љубљана учителот по македонски јазик, Зекирија Шаиноски. На наставата дополнително се придружија 7 словенечки ученички кои ги интересираше македонскиот јазик. Библиотекарката и учителот добро соработуваа, се советуваа во врска со наставните проблеми и проблемите на поедини ученици, се договараа за надоместување во случај на изгубени часови во одреден термин.

Дејностите кои ги изведуваме на нашето училиште за подобро вклучување на доселените деца и развој на меѓукултурниот дијалог се:

Настава по словенечки јазик, еднаш неделно по еден школски час.

Настава на мајчин јазик еднаш неделно по два школски часа / надворешен изведувач.

Во училишната библиотека имаме збирка на македонски книги, кои доселените ученици ги земаат за читање. Учениците од повисоките одделенија имаат можност со читање на книгите да се вклучат во натпреварувањето за „читачка значка“. Годинава дваесет доселени ученици се вклучени во програмата „читачка значка“. На располагање им се и речници по мајчин јазик.

Општите прилагодувања за децата се покрај споменатата „читачка значка“, можноста за индивидуална писмена проверка на знаењето надвор од училишната, продолжено време на пишување, повеќе сликовно градиво и помош при читањето на упатствата (советничка школска служба). Можностите за меѓукултурен дијалог и подобро познавање на словенечкиот јазик и култура се големи, само треба да бидат побарани и практично изведувани.

Годинава бевме поканети на излет во преубавата држава Македонија. Во училиштето организиравме средба на македонските друштва од различни краеве во Словенија, кои се претставија со културна програма и фолклорни танци.

Учениците ја посетија Македонија и нејзиниот Претседател

За време на есенскиот распуст од 27.10.2013 до 01.11.2013 со учениците од нашето училиште и учениците од две основни училишта од Љубљана, учителите Зекирија Шаиноски и Јања Бабиќ, ја посетивме Македонија. Бевме

пријатно изненадени од веста дека ќе не прими македонскиот Претседател Ѓорѓе Иванов.

Посетивме три основни училишта и се сретнавме со нивните ученици и учители. Ги запознавме домашните краеве на нашите македонски ученици, бројни места и културно-историските споменици во Охрид, Св. Наум, Битола, Струга, Скопје... Бевме одушевени од бројните природни и вештачки езера, разновидноста на земјата и го запознавме културно-историското богатство на државата и нејзините жители. Македонија е чудесна држава на благородни луѓе. Сонцето не е само на нивното знаме туку сјаеше и над нас и нè грееше за целото време од нашиот престој. Патот беше напорен, но нашите впечатоци беа толку убави, што сите се сложивме дека беше незаборавно. Се заблагодаруваме на учителот Зекирија кој нè покани на ова прекрасно патување, на македонското Министерство за образование, македонското Министерство за надворешни работи и на нашата Општина кои финансиски ни овозможија да го изведеме ова незаборавно патување. Си ветивме дека нема да биде последно.

Спомен слика од посетата кај Претседателот на Република Македонија (извор: Архива на Јања Бабиќ)

Делење на свидетелства на учениците од дополнителната настава по македонски јазик во Словенија

Во сабота, 14.06.2014 година, во нашето училиште беше организирана приредба за македонските доселеници во Словенија. Наменета беше пред сè за учениците кои ја посетуваат дополнителната настава на македонски јазик во словенечките основни училишта во кои предава учителот Зекирија Шаиноски, и на нивните родители, роднини и пријатели. Дојдоа од различни градови во Словенија, каде

што таква настава се изведува – Копар, Љубљана, Постојна и Крањ. Приредбата на македонски и словенечки јазик се изведуваше во повеќенаменската просторија на нашето училиште. За културната програма се погрижија Бркинскиот квартет, балерини и ученици кои рецитираа македонски песни, МКД „Кочо Рацин“ од Копар и МКД „Св. Кирил и Методиј“ од Крањ. Играорците со нивните фолклорни групи заиграа неколку македонски ора и традиционални танци. Следеше доделување на свидетелствата на посетителите на дополнителната настава со што се одбележа крајот на учебната година.

На приредбата учество земаа претставникот на Амбасадата на Република Македонија во Словенија, Александар Димовски, Претседателот на Сојузот на македонски културни друштва во Словенија, Крсте Димитровски, Претседателката на македонското културно друштво „Кочо Рацин“ од Копар, Виолета Матијевиќ, домаќинката на приредбата, Јања Бабиќ, и претставник на општината Козина Хрпеље, заменик градоначалникот, Петер Боршич. На крајот заедно со учесниците од програмата заигравме и запеавме по што следеше вечера и дружење. Ги прикажуваме и сликите кои сведочат за придонесот на словенечките ученици на приредбата.

Нашите балерини се претставуваат Настап на нашите ученички на приредбата
(извор: Архива на Јања Бабиќ)

Различноста и богатството на културите нè збогатува и затоа таквите приредби се добредојдени. Се гордееме со нашите активности со кои помагаме интеграцијата на доселениците да се збогати и истовремено ги рушиме границите на предрасуди во локалната и пошироката околина. Нашето училиште живее и ги спроведува на дело вредностите како што се добрите меѓусебни односи меѓу учениците, учителите и родителите, соживотот помеѓу различните култури, вероисповеди и народи. Тоа како директорка на училиштето ме исполнува со гордост.

4.2.2 Зекирија Шаиноски, учител на дополнителната настава по македонски јазик

Својот поглед на поминатиот пат и работа при изведувањето на дополнителната настава по македонски јазик во Словенија накратко ја опиша Зекирија Шаиноски, кој наставата ја изведува скоро дваесет години.

Дополнителната настава по македонски јазик и културно наследство на Република Македонија ја презедов во септември 1996 година од колегата, господинот Драги Тушев, кога бев назначен на оваа должност од Министерството за образование и наука на Р. Македонија.

Перд моето доаѓање во Република Словенија наставата се изведуваше во: Љубљана, Крањ и Јесенице, додека пак во Марибор ја изведуваше колешката госпоѓа Кристина Делова.

Од самиот почеток со работа и организацијата на наставата голема поддршка ми дадоа СОЈУЗОТ на МКД во Р. Словенија МКД и Амбасадата на Р. Македонија во Словенија. Навистина сите МКД, нашинците, учениците и родителите одлично ме прифатија, вложија големи напори околу самата организација на наставата за поглем број на наши деца да ја следат наставата. Секако непроценлива е и поддршката и на Министерството за Образование, наука и спорт на Р. Словенија, кој ни овозможи идеални услови за изведување на современа настава во основните училишта. Како што минуваа деновите и месеците, веќе во средината на месец ноември 1996 година, во Вељење беше формирана нова група на наши ученици кои започнаа да ја посетуваат наставата по македонски јазик.

Во следната учебна година се формира уште една група на наши ученици во Цеље. Јас како наставник навистина бев пресреќен и задоволен што македонскиот јазик преку дополнителната настава почна да се изучува во повеќе краеве во Р. Словенија. Не можам да не спомнам дека бев бескрајно среќен во учебната 2000/2001 година, кога и во Нова Горица се отвори нова група на македонски деца, кои изразија желба да го изучуваат македонскиот јазик и култура. Сепак, за ова големи заслуги има установувањето на ново формираното друштво МКД „Охридски Бисери“.

Најголемите и незаборавни спомени во мојава учителска кариера се настапите на учениците со богати културни програми по повод одбележувањето на македонските национални и државни празници, во соработка со МКД во Р. Словенија, кога настапуваа пред своите родители, истакнати гости и пријатели од словенечкиот и македонскиот живот, како и пред нашите амбасадори во Р. Словенија. Сè уште ми се во сеќавање ведрите и насмеани лица на родителите, а на некои и слозите радосници. Ведрите насмевки и распеани срца на учениците кога на крајот од школската година им беше соопштуван постигнатиот успех од дополнителната настава од страна на претседателите на СОЈУЗОТ на МКД и претставниците од нашата Амбасада во Р. Словенија. На секој квиз натпревар се чувствував среќен и горд кога учениците ги покажуваа своите знаења „Колку ја познаваме Република Македонија“ во Крањ. Незаборавни спомени сепак ќе останат и од државните натпревари по македонски јазик и литература во Р. Македонија кои во натпреврување од дијаспората секогаш нашите ученици од Словенија освојуваа први и втори места.

Дополнителната настава треба да биде столб на македонскиот јазик, белег на македонската култура во Р. Словенија и ЕУ.

Сепак сум оптимист дека покрај: Љубљана во 4 основни училишта, Крањ, Копер, Хрпеље Козина и Постојна, во иднина наставата ќе се прошири и во други градови во Словенија. Ќе завршам со сборовите на македонскиот поет Блаже Конески „Се додека го имаме јазикот ќе ја имаме и Татковината.“

4.2.3 Намита Субиото водител на Катедрата за македонистика на Филозофскиот факултет во Љубљана

Својот придонес во монографијата го наслови: „Македонскиот јазик во словенечкото високо образование и перспективите за настава по македонски јазик во основните училишта“

Во Словенија македонскиот јазик, литература и култура се изучуваат на Педагошката академија во Марибор (од 1961 до 1994 година) и на Педагошката академија во Љубљана (од 1967 до 1981 година), но најдолга и најбогата традиција македонистиката има на Филозофскиот факултет во Љубљана. Лекторатот по македонски јазик на Филозофскиот факултет во Љубљана се отвора во учебната 1961/62 година во рамките на Катедрата за српскохрватски јазик и книжевност. До учебната 1966/67 година лекторатот го води Блаже Ристовски, а потоа го презема Драги Стефанија. Во 1984/85 година лекторатот по македонски јазик под негово водство конечно прераснува во самостојна Катедра за македонски јазик и книжевност, што значи дека предметите по македонски јазик и книжевност стануваат задолжителен дел од студиската програма. Во 1991 година Драги Стефанија станува редовен професор по македонски јазик и книжевност, а Катедрата ја води до 1998 година. Од 1999 до 2001 година Катедрата ја води Катерина Велјановска, а од 2002 година јас. Од 2006 година лекторатот по македонски јазик се нуди и како избран предмет на Филозофскиот факултет во Марибор.

Македонскиот јазик, литература и култура на Филозофскиот факултет во Љубљана долго време се изучуваат во рамки на студиската група по хрватски, српски, македонски јазик и книжевности, а од 2009-та година тие се дел од групата Јужнословенски студии (прв и втор циклус), акредитирана според принципите на болоњската реформа. Предметите од областа на македонистиката се задолжителни за сите студенти што се запишуваат на оваа група, а некои од нив можат да ги изберат и другите студенти од Универзитетот во Љубљана или студенти на студиска размена. Се нуди и лекторат по македонски јазик како избран предмет. Откако започнавме со новата програма, на групата Јужнословенски студии се запишуваат околу 20 студенти годишно, меѓу кои еден или најмногу двајца во генерација се со македонско потекло, некои доаѓаат или се по потекло од другите поранешни југословенски републики, а останатите се Словенци кои се заинтересирани за изучување на јужнословенските јазици, литератури и култури, или студенти на студиски размени, најчесто од Полска, Хрватска и Бугарија.

Билатералниот договор помеѓу Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје и Универзитетот во Љубљана овозможува динамична студиска размена и гостувања на професори, а ни обезбедува и стипендии за Семинарот за македонски јазик, литература и култура во убавиот Охрид, каде што нашите студенти и професори го унапредуваат своето знаење и директно се запознаваат со македонската култура, што несомнено придонесува за зголемување на интересот за македонистиката. Во последните десет години на нашиот факултет се одбранети околу 50 дипломски трудови (меѓу нив го посочувам трудот *Makedonski jezik v Sloveniji* на Весна Мохорич (Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2014; COBISS.SI-ID 55343202) бидејќи се занимава токму со темата на оваа публикација) и две докторски дисертации од овие области.

Во тој период успеавме да реализираме и неколку интересни екстракурикуларни проекти. Во 2006 година на Одделот за славистика на Филозофскиот факултет во Љубљана ја објавивме публикацијата *Sončeva sestra: makedonske ljudske pravljice* со 23 македонски народни волшебни приказни, а во 2007 година избор на македонски фантастичен расказ, *V mesečini svet: makedonska fantastična kratka proza*, во кој се публикувани 20 раскази на 12 автори. Текстовите за двете книги ги преведоа студенти под мое менторство, на семинарите по македонска книжевност. Работата со студентите беше многу активна и даде добри резултати. Кај студентите се зголеми интересот за истражување на македонската литература и култура, а се покажа и дека некои од нив се талентирани преведувачи. Освен тоа, книгите се користат и како лектира за студентите на јужна славистика, како и за другите студенти. Во 2006 година направивме продукција на драмата „Жив чоек“ од Горан Стефановски на македонски јазик, а во 2012 година подготвивме адаптација на приказната „Силјан Штркот“ со куклена претстава, со која настапивме и на квизот наменет за учениците на дополнителната настава по македонски јазик во Крањ. Во 2008 година, која беше прогласена за година на македонскиот јазик, подготвивме посебно предавање посветено на делото на Блаже Конески, на кое присуствуваше и делегација од македонското Собрание со амбасадорот на РМ во РС. Во 2009-та година ги истражувавме интермедијалните врски меѓу македонските историски романи и филмови, така што во соработка со Амбасадата на Република Македонија во Љубљана, Кинотека на Македонија и Словенечката кинотека организиравме мини филмски фестивал, односно четири одлично посетени проекции на филмовите „Солунските атентатори“, „Црно семе“, „Црвениот коњ“ и „Големата вода“ со воведни предавања и разговори за истоимените романи. Од 2007 до 2012 година бевме вклучени во три меѓународни европски проекти за подготовка на учебници и тестови по македонски јазик како странски. Од 2005-та година во плодна соработка со „МКД св. Кирил и Методиј – Крањ“ редовно ја организираме културната манифестација „Прешерново оро“, на која учествуваат пред сè млади автори и научници од Македонија и студенти. Значајно е дека при вакви проекти се остварува соработка меѓу различни образовни, културни и други институции од Словенија и Македонија со слична цел: промоција и креативна размена на наште култури.

Кон зголемен интерес за изучување на македонскиот јазик, литература и култура во Словенија би можел да придонесе и фактот дека во 2008 година е акредитиран наставен план за македонски јазик како изборен предмет во последните три одделенија од основните училишта (SUBIOTTO, Namita, ARIZANKOVSKA, Lidija, DOLŽAN, Sonja. Učni načrt, Izbirni predmet: program osnovnošolskega izobraževanja, Makedonščina. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo, 2008: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Makedonščina.pdf). Тоа значи дека македонскиот јазик има и статус на изборен предмет и училиштата можат да го отворат за заинтересираните ученици. Планирано е да се изучува три години по 2 часа неделно, вкупно 204 часа, а можно е да се изучува и само една година, односно секоја година посебно. При подготовката на наставниот план имавме предвид дека македонскиот и словенечкиот јазик се сродни (јужнословенски) јазици и дека македонскиот јазик е и еден од јазиците на поранешната заедничка држава. Поради оваа блискост изучувањето на македонскиот јазик може да биде

интересно не само за учениците на кои македонскиот им е мајчин јазик, туку и за останатите. Наставниот план е конципиран и според комуникациско-контрастивен пристап, така што посебно внимание им е посветено на разликите меѓу македонскиот и словенечкиот јазик, што значи дека со изучувањето на македонскиот јазик учениците можат да го унапредат и знаењето на словенечкиот јазик.

Верувам дека и оваа публикација ќе покаже колку е важно да се негува убавата традиција на изучувањето на македонскиот јазик во словенечките основни училишта во форма на дополнителна настава и се надевам дека во иднина ќе се обезбедат услови овој предмет да им биде достапен на што повеќе заинтересирани ученици и во форма на избран предмет.

5. Документи - прилози

Во поглавјето ќе се обидеме да прикажеме што повеќе важни податоци кои монографијата треба да ги содржи од гледна точка на документирање на настаните и тоа:

- Меѓудржавна спогодба за соработка во образованието културата и науката меѓу владата на Република Словенија и владата на Република Македонија;
- Пример на скратена верзија од потврдена наставна програма за една година и
- Пример на прашања на квизот на знаење на крајот на учебната година.

Заради прегледност и заштеда на просторот само статистички обработените податоци за посетителите на наставата и градовите за изведување на наставата ќе бидат дадени во печатена форма. Другите податоци, заедно со одбрани сликовни и видео материјали ќе бидат на располагање само во електронската верзија.

5.1 Статистичен приказ на дополнителната настава по македонски јазик во Словенија

За жал не ни успеа да дојдеме до сигурни податоци за бројот на посетители на дополнителната настава во текот на 1993/2000 година, затоа главнината на статистичката обработка се темели на проверени податоци по 2000 година. Во Табелата 1 се дадени градовите каде што наставата се изведувала по учебни години и број на посетителите на наставата од 2001 година до денес.

Табела 1: Градови каде што наставата се изведувала и број на посетители по години

Уч. година	Град на изведување	Број на ученици
1993/94	Љубљана, Крањ	
1994/95	Љубљана, Крањ, Мрибор	
1995/96	Љубљана, Крањ, Јесенице, Марибор	

1996/97	Љубљана, Крањ, Јесенице, Марибор, Велење	
1997/98	Љубљана, Крањ, Јесенице, Цеље, Велење	
1998/99	Љубљана, Крањ, Јесенице, Цеље,	
1999/00	Љубљана, Крањ, Јесенице,	
2000/01	Љубљана, Крањ, Јесенице	
2001/02	Љубљана, Крањ, Јесенице, Нова Горица	34
2002/03	Љубљана, Крањ, Јесенице, Нова Горица	33
2003/04	Љубљана, Крањ, Јесенице, Нова Горица	49
2004/05	Љубљана, Крањ, Нова Горица	26
2005/06	Љубљана, Крањ, Nova Gorica	49
2006/07	Љубљана, Крањ, Nova Gorica	24
2007/08	Ljubljana, Kranj, Nova Gorica	35
2008/09	Љубљана, Крањ, Хрпеље, Нова Горица	34
2009/10	Љубљана, Крањ, Хрпеље, Нова Горица	31
2010/11	Љубљана, Постојна, Хрпеље	16
2011/12	Љубљана, Постојна, Хрпеље	31
2012/13	Љубљана, Постојна, Хрпеље, Крањ	61
2013/14	Љубљана, Постојна, Хрпеље, Крањ, Копар	64
2014/15	Љубљана, Постојна, Хрпеље, Крањ, Копар	53
Вкупно		540

Од Табелата 1 се гледа дека наставата се изведувала најмалку во два и најмногу во пет градови во Словенија. Најмал број на посетители бил во училишната година 2011/12 (16), а најголем во училишната година 2013/14 (64). Годишно во просек 38 ученици ја посетувале наставата, а наставата се изведувала просечно во 3,7 града. Од прикажаниот дијаграм и табелата се гледа дека бројот на учениците го следи бројот на градови каде што наставата се изведува. Поединечни зголемувања и намалувања зборуваат за доаѓање и излегување на поединечни генерации кои се вклучуваат во наставата. Општо земено, од 2000 година наставата ја посетувале 540 ученици. Ако предвидуваме дека секој од нив ја посетувал наставата во просек 4 години, тоа би значело дека низ дополнителната настава по македонски јазик минале повеќе од 135 поединци. Ако за посетата пред 2000 година проценуваме дека посетителите (посебно во првите години) не ја посетувале наставата толку долго, оценуваме дека во целиот период низ дополнителната настава по Македонски јазик во Словенија минале околу 200 посетители.

При уредувањето на монографијата повеќепати се постави прашањето: Колку Македонци се декларираат како државјани на Република Словенија. Во отсуство на точен извор на информации, ги земаме во употреба службените податоци претставени во публикацијата „VERSKA, JEZIKOVNA IN NARODNA SESTAVA PREBIVALSTVA SLOVENIJE Popisi 1921–2002“ во издание на Заводот за статистика на Република Словенија и е достапна на интернет на адресата: <http://www.stat.si/popis2002/si/default.htm>. Податоците се претставени во Табела 2 и се однесуваат на периодот од 1948 до 2002 година.

Табела 2: Македонци во Словенија – пописи од 1948 до 2002

Година на пописот	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002
Број на лица	366	640	1009	1572	3227	4371	3972
% на жителите РС	0,03	0,04	0,06	0,09	0,18	0,23	0,20

Во Табела 3 се претставени податоци за старосната структура на декларираниите Македонци од 2002 година.

Табела 3: Старосна структура на декларираниите Македонци во Република Словенија при пописот на населението од 2002 година

Старосна група	Број на лица	Процент на лица
0–4 год.	84	2,114804
5–9 год.	81	2,039275
10–14 год.	171	4,305136
15–19 год.	250	6,294058
20–24 год.	338	8,509567
25–29 год.	347	8,736153
30–34 год.	340	8,559919
35–39 год.	373	9,390735
40–44 год.	497	12,51259
45–49 год.	545	13,72105
50–54 год.	368	9,264854

55–59 год.	196	4,934542
60–64 год.	158	3,977845
65–69 год.	114	2,870091
70–74 год.	60	1,510574
75–79 год.	38	0,956697
80–84 год.	непознато	непознато
85+	непознато	непознато
Вкупно	3972	99,70

Статистичкиот преглед на структурата на населението на Словенија од македонско потекло од 2002 година е претставен за да може приближно да се оцени колкав дел на училишнообврзани деца е зафатен во дополнителната настава по македонски јазик. Ако се претпостави дека активната популација која ја посетувала дополнителната настава по македонски јазик во Словенија при пописот на населението од 2002 година спаѓала во категориите 0-4 и 5-9 години, нивниот вкупен број би изнесувал 165 деца. Споредбата со статистичките податоци за посетителите на дополнителната настава по македонски јазик по 2000 година со сигурност покажува дека бил зафатен голем број, повеќе од 50% од популацијата, која би ја посетувала наставата.

6. Заклучни мисли

Сигурно би го посакувале споредувањето на проф. Драги Стефанија во своето воведно предавање за 3500-те ученици на Охридската книжевна школа од 9. век, кои ја ширеле кирилицата, писменоста, книжевноста и културата скоро секаде по словенскиот свет. Секако, таквите споредувања се бесмислени заради огромните временски и други разлики. Сеедно, Македонците во Словенија докажавме, дека и во сегашните времиња знаеме да се погрижиме за својот јазик и културно наследство. Со помош на институциите од матичната држава, Република Македонија, и институциите на Република Словенија успеавме да организираме дополнителна настава по македонски јазик во која зафативме голем дел на училишно обврзани деца од македонско потекло. Ова претставува пример на добра соработка на македонските културни друштва и нивното поврзување со соодветните институции од двете држави кое трае веќе дваесет години. Токму таа соработка ја потврдува и приложената монографија.